

MINNA RYTISALO

Syl- via

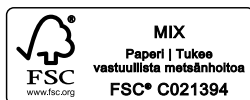
WSOY

MINNA RYTISALO

Syl- via

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ • HELSINKI

ENSIMMÄINEN PAINOS

© MINNA RYTISALO JA WSOY 2025
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
LÖNNROTINKATU 18 A, 00120 HELSINKI
ISBN 978-951-0-51230-2
PAINETTU EU:SSA

TUOTETURVALLISUUTEEN LIITTYVÄT TIEDUSTELUT:
TUOTEVASTUU@WSOY.FI

*Tämä kirja on omistettu kummitäni
Pekka Ilmari Rytisalon (1952–2024) muistolle.*

»Hollantilainen Sylvia Petronella van der Moer (1923–2014) vietti Suomen Lapissa vuonna 1949 pari kuukautta kullankaivajien seurassa. 25-vuotias van der Moer saapui Helsinkiin kesäkuussa 1949 eronneena ja rahattomana ja tutustui pian muun muassa kaupunginjohtaja Erik von Frenckelliin ja laulaja Olavi Virtaan. Hän majoittui eri hotelleissa laskujaan maksamatta ja joutui poliisikuu-
lusteluihin.

Van der Moer pakeni Lappiin, jossa hän kulki geologi Klaus Säynäjärven kanssa Ivalon Kultalasta Kutturaan ja erämaiden halki Lemmenjoelle ja Kopsusjärvelle. Matkaa on noin sata kilometriä ja jokia piti ylittää uiden.

Van der Moer pestautui kokiksi ja apulaiseksi kullankaivajien kämpälle, jossa lehtinaisena esiintyminen ja kaunis ulkonäkö tekivät vaikutuksen miehiin. Helsingissä tehtyjä velkoja ei ollut kuitenkaan unohdettu, ja suojelupoliisi alkoi selvittää ilman passia kulkevan naisen taustoja. Van der Moer antoi kuulusteluissa väärän nimen ja joutui Ivalossa putkaan, josta kullankaivajat koettivat puhua häntä vapaaksi. Kuulustelut jatkuivat Helsingissä ja olivat iso tapaus Petronellaan yhdistettyjen nimekkäiden henkilöiden vuoksi. Petronellaa epäiltiin

myös vakoilusta. Lokakuussa hänet karkotettiin Suomesta, eikä hän tiettävästi koskaan enää käynyt maassa. Silti osa hänen tuhkastaan on hänen toiveensa mukaisesti ripoteltu Inariin.

Nykyään Lemmenjoen maisemissa kohoavat kaipaamaan jääneiden kultamiesten nimeämät Petronellankukulat (sijainti 68°39.288'N, 025°45.286'E).»

Tämän verran on totta. Tästä eteenpäin jatkaa kirjailija.

1

SYLVIA

Suomi, Lappi, Jäkäläpään tunturijono, elokuu 1949

Ensimmäisten kilometrien aikana suunnittelin, millaisen tarinan tästä voisi kertoa. Kerran kun olin nuori, matkustin Lappiin, niin ajattelin aloittaa. Nyt en enää tiedä, miten jatkaisin.

Täällä mikään ei ole sellaista kuin muualla. Kun Klaus aamulla piirsi sormellaan reittiä kartalle, nyökkäilin, vaikka en osaa lukea maiseman tyhjyyttä eivätkä paikkojen nimet jää mieleen. Kieli on vieras ja kummallinen. Yritin kirjoittaa sanoja muistikirjaani ja näyttää niitä hänelle, mutta hän vain hymähti.

Taivas on valtava, lyhyeltä näyttävä matka pitkä, aurinko niin kuuma että varjon viileys yllättää. Kasvit ovat nöyriä ja matalia, jotenkin periksiantamattomia. Luulin, että olen kokenut ihminen ja tiedän paljon kaikesta tai edes jostain jotain. En tiedä mitään. Nyt pysähdytään, tässä on hyvä taukopaikka. Laskeudun jäkälikköön istumaan. Jalat ovat väsymyksestä voimattomat.

Vasemmalle puolelleni asettuu Klaus, ja hän on minulle yhtä vieras kuin tämä maa. Hän ei puhu mitään. En tiedä, miten sellaiseen pitää suhtautua. En katso häntä mutta sanon jotain heti kun keksin mitä. Ensin tasaan hengitykseni. En halua hänen tietävän, että ylämäki ottaa koville. Olen helppo ja kevyt, hänen ei tarvitse katua, että otti minut vaellustoverikseen erämaahan. Hän ei tiedä, mitä kaikkea kannan mukani ja mitä jätin jälkeeni.

Muistikirjassani lukee: *mänty – petäjä – honka – kelo*. Käsiala on Klausin, sanat olivat minulle mahdottomia. Kun Klaus ensin selitti ja sitten kirjoitti, ajattelin, että se, jolla on monta nimeä, on tärkeä. Minäkin olen seurueesta riippuen Sylvia, Antoinette tai Petronella van der Moer, avioliiton kautta myös Moore-McCormick. Olen journalisti, sodastaselviytyjä tai sankaritar, riehakas tai rauhallinen. Minusta on moneksi.

Tässä on mukava, tähän jäkäläkankaalle voisi perustaa pesän ja jäädä ikuisiksi ajoiksi, eikö totta, tällä tavalla minä sirkutan ja nyhdän kuivaa sammalta pieneksi kasaksi, mutta Klaus vastailee niin niukasti että hiljenen. Maisema ottaa vastaan, luonto puhuu ihmisten puolesta, ja hitaasti minäkin asetun äänettömyyteen ja sitten pitkälleni lepuuttamaan selkääni. Olen tuntenut Klausin kolme vuorokautta, ja jos äiti näkisi minut nyt, hän ahdistuisi. Ei tällä tavalla voi makailla tuntemattoman seurassa, ja ehkä se ei ollutkaan mahdollista siinä vanhassa maailmassa jossa hän eli. Klaus ei kiinnitä minuun

mitään huomiota. Kun hän kivenkeräilyltään ehtii, hän on mitä parhain opas tai opettaja. Hän on nimennyt eläimiä ja kasveja, selostanut reittiä kultamaille.

Kurotan käteni maata myöten kasvavan koivun oksaa kohti. Puun sormenohutta runkoa peittää tummanruskea, vahainen pinta. Silkkinen valkoinen tuohi ei kestäisi pohjoisissa oloissa. Tummanvihreät lehdet ovat pyöreitä kuin pikkuiset kolikot. Repäisen yhden lehden irti ja sivelen sen hammastettua reunaa. Käänän päätäni vähän. Klaus nojaa käsiinsä ja ajattelee omiaan, ja jos tuntisin hänet paremmin, mieltisin ääneen: Sama puu voi olla monenlainen. Ehkä ihminenkin voi. Monet nimet eivät muuta ydintä. Ajatus on niin suuri ja tunteikas, että otan vasemmalla kädelläni kiinni oikeasta ranteestani. Sormet yltävät yhteen, ja kun ne koskettavat toisiaan, olen itsessäni läsnä. Tämä auttaa muistamaan, kuka oikeasti olen, sillä on ollut aikoja, kun minulla ei ole ollut mitään muuta, eikä paljon ole vielääkään: kevyt reppu, muistikirja, hiusharja.

Yhtäkkiä Klaus sanoo jotain. Oppaan tauko on päättynyt.

Anteeksi? Minä olen kohtelias.

Pikarijäkälä, Klaus toistaa. Sana kuulostaa melkein italialta. Hän on kääntynyt puoleeni ja ojentaa jotain. Minä en ensin näe mitään mutta ei se kyynelistä johdu. Klausin sormissa on pieni torvimainen asia, kasvi kuin oudolta planeetalta tai kuin merten pohjalta, korallien kainalosta. Se on pinnaltaan pölyinen ja niin kuiva, että murenee sormien välissä.

Nousemme ylös. Klaus asettelee repun selkäänsä, minä pyyhin roskia takamuksesta ja ajattelen, että voin päättää, olenko sinnikäs vaivaiskoivu vai hipaisusta hajoava pikarijäkälä. Olenko sinikello vai kanervan-kukka, senkin voin valita. Sinikellolla on hento varsi ja kosketusta kavahtava silkinherkkä olemus, mustelmia saava pinta ja tuulella taipuva muoto. Kanerva on maassa kiinni tukevasti ja tiukasti. Sen kukkaset ovat järkevät eikä sen varsikaan haihattele mahdottomien perään. Se minä päätän olla, se minä olen kun kuljen Klausin jäljessä tuntureiden yli ja laaksojen läpi, ja sitten päätän myös, mitä jätän taakseni ja mitä en enää ajattele. Mikään siitä kaikesta ei yllä tänne.

Tapio Korhonen

2.10.1949 Helsinki

Kiristän solmion, pyyhkäisen varmuuden vuoksi pölyhiukkasia harteilta. Katson peilikuvaani ja sitä miestä, joka vielä olen ennen kuin kaikki muuttuu. Mikään ei enää voi tulla sen esteeksi. Tänään alkaa rikollisen kuulustelu, ja siihen päättyy osuuteni. Vielä kerran: Solmio on suorassa, kalvosimet näkyvissä, kengät kiiltävät. Tukka on kammattu, kynnet siistit, hengitys on raikas. Toivottavasti se pysyy sellaisena, vaikka epämukavissa tai kiihottavissa tilanteissa suussa alkaa joskus maistua pahalta.

Ulkoasusta minua ei tietäisi kanslistiksi. Vaatetuksesta voisi luulla vaikka suojelupoliisin tai ministeriön virkamieheksi, ehkä juristiksi tai pankin notaariksi. Käänän päätä, katson vielä sivuprofilia. Ihan hyvän näköinen mies, ihan niin kuin kuka tahansa.

Suljen oven ja käyn vielä toisen kerran tarkistamassa, että salissa kaikki on valmiina. Sydän hakkaa kiihkeästi mutta varmana.

Tuolirivit ovat suorat. Ikkuna on auki, suljen sen. Siirrän kaihdinta vähän, käyn kauempaa katsomassa, että verhoa on saman verran molemmin puolin ikkunaa. Tällaisilla

asioilla on väliä. Sivuoven takaa kuuluu ääniä. Siellä tyttö on, asianajajien huoneessa, ja on täysin minun ansiotani, että hänestä otetaan nyt kuvia lehtiin. Vihjaisin, että niin voisi tehdä, ei suojelupoliisilla olisi mitään sitä vastaan, kun kyseessä kumminkin on tuollainen nainen. Rötösten lista on pitkä ja kuohuttava: petos, valehtelu, huijaaminen, väärällä nimellä esiintyminen, virkavallan pakoilu, vakoilu ja mahdolliset valtiolliset motiivit!

Sihteerin pöydällä on lehtiö ja kyniä. Tarkistan niiden terät. Peukalon ihoon jää pieni musta piste. Kokeilen millainen ääni tuolista kuuluu kun sen siirtää, ja kuvittelen äänen satakertaiseksi kun sali on kohta täynnä. Nostan tuolin takaisin. Vielä muutama minuutti. Suoristan lehtiön. Ihan kohta näihin papereihin kirjoitetaan kaikki mikä saadaan selville. Ihan kohta tyttö käsketään sisään ja hän joutuu vastuuseen tekemisistään. Ai että se tuntuu hyvältä, ihan sisuksia hivelee.

Muutaman hetken päästä kaikki huipentuu. Tätä olen odottanut, tätä kohti kulkenut ja tätä ajatellut iltaisin vuoteessa, päivisin työpöydän ääressä, yöllä junan makuuhytissä, tiskatessani pöydälle unohtuneita lusikoita, seistesäni Ivalon turistihotellin pihalla ja muutama päivä sitten Rovaniemellä Pohjanhovin aamupuurolla kun katselin samalla Ounasjoen virtaa, – no, muistan kyllä, että siinä ajattelin muutakin: sitä että on käsittämätöntä, miksi sekin umpisurkea maalaiskauppala kaukana kaikesta piti rakentaa uudelleen.

Ihan pian me molemmat olemme tässä, minä ja nainen jonka perässä kuljin Lappiin asti. Kiinniotot eivät kuulu

suojelupoliisin nuoremman kanslistin toimenkuvaan, mutta ei sillä enää tässä vaiheessa ole väliä. Kun katson tuolia, jolle tyttö kohta istuu, minussa värähtävät inho ja kammos.

Pyyhkäisen vielä kämmensyrjälläni sihteerin pöytää, astelen ovelle. Kello on minuuttia vaille, ja kohta kun avaan oven, se alkaa. Tiedän miten se menee. Näin:

Nimi.

Sylvia Moore.

Tämä on kuulustelu. Täällä sanotaan koko nimi. Kaikki nimet.

Sylvia Antoinette Petronella van der Moer Moore-McCormick.

Saitteko kaikki ylös, rouva Harjula?

Kyllä.

Jatketaan.

Neiti Moore, tai millä nimellä teitä pitäisi nyt kutsua, ymmärrätekö miksi olette täällä?

HOLLANTI, HAAG, 1946,
ELSA VAN DER MOER

ELSA YRITTÄÄ KÄVELLÄ hiljaa, ettei salin puolella nukkuva äiti herää. Hän seisahtuu keittiön ikkunan luo, vaikka pölyisten verhojen lomasta ei näy kuin syksyisen kadun hiljaisuus. Hän on niin väsynyt, että voisi vaipua uneen siinä paikassa ja seisaallaan, mutta eihän niin voi tehdä. Hän kaatuisi ja pikkuinen Bea tippuisi ja itkisi taas ja äiti nousisi vaivalloisesti divaaniltaan ja hänen pahan tuulensa kuulisi jo hengityksen matalasta sävystä.

Bea inisee. Jos vauvan nyt yrittäisi laskea vuoteelle, se avaisi silmänsä ja parkaisisi. Elsa katsoo ulos ja näkee katulamppujen alla hitaasti kävelevän pariskunnan. Enää ei ole ulkonaliikkumiskieltoja. Ravintolat ovat auki ja puistokonserteissa musisoidaan, ja niissä ja muissa huvituksissa kaikki muut ovat juosseet koko kesän. Nainen ja mies nojautuvat toisiinsa, pysähtyvät välillä suutelemaan, ja Elsa katsoo sitä ja on vanki elämässä johon on ajautunut. Hän ei käy kuuntelemassa musiikkia eikä tanssimassa, ei varmaan enää ikinä, vaikka jo keväällä tuli täyteen ensimmäinen vuodenkierto miehityksen jälkeen, kukaan ei enää kuole nälkään ja kuningatarkin on palannut maanpaosta Englannista. On uusi aika ja

uudenlainen vapaus, niin lehdissä kirjoitetaan, mutta se ei koske Elsa. Ei Beaa voi jättää äidille, eikä toisenlaista elämää kannata enää haikailla. On vain Bea, hän on tärkein. Ei muulla ole väliä, eikä Elsa ollut tiennyt että alkaisi ajatella näin.

Huoneiden välillä ei ole ovea, pelkästään verho, ja siksi pitää olla erityisen hiljaa. Vauvoja on mahdotonta pitää ääneti, ei niiden itkua voi vaimentaa, Elsa tietää, hän on kuullut ja kuulostellut aiemmin muualta talosta, ja hän muistaa sen, kuitenkin muistaa vaikka ei haluaisi. Nyt Bea hiljenee, ehkä se nukahtaa, ja Elsa siirtyy varovasti kamaria kohti. Joskus kauan sitten kamari oli äidin ja isän makuuhuone mutta nyt siitä on tullut hänen ja Bean. Kaikki muukin on muuttunut. Entinen tyttöjenhuone ja isän vanha työhuone annettiin vuokralle jo viime talvena.

Äiti vastusti huoneiden vuokraamista mutta Elsa oli sinnikäs. Vastaperustetun komission virkamiehet maksavat vuokran tunnollisesti ja ovat hiljaisia ja liki huomaamattomia. Lähes päivittäin ovella käy lähetti tuomassa tai hakemassa asiakirjoja, ja kesällä miehet kävivät joskus puistossa syömässä voileipiä lounaaksi. Äiti on sanonut, että he kampaavat sodan jälkiä ja etsivät syyllisiä. Elsa ei ole vastannut mitään. Jos hän tapaa miehiä eteisaulassa, kaikki ovat kohteliaita ja tervehtivät nyökäten, hymyilevät tiukoin huulin. Ei tule mieleenkään kysyä miehiltä, miten työ sujuu tai mitä he tekevät, niin paljon on kaikkea mikä on kadoksissa ja ihmiskohtaloita jotka eivät koskaan selviä.

Elsa väistää klaffipöytää ja kulkee varovasti keittiön läpi kamariin. Ennen he söivät ruokasalissa, isoäiti suuren pöydän toisessa päässä ja äiti toisessa, ja he tytöt olivat niin pieniä, että eivät yltäneet edes potkimaan toisiaan pöydän alla. Elsa istuu vuoteelleen ja vilkaisee yöpöydälle kehystettyä Sylvian kuvaa. Tuntuu, että lapsuudesta ja yhteisistä leikeistä on kauan. Sylvialla oli Alexandra-niminen vauvanukke, jota Elsa rakasti ja kadehti kiihkeästi. Hän olisi halunnut samanlaisen, eikä Sylvia antanut edes koskea omaansa. Elsa katsoo isosiskonsa kuvaa. Sylvia lähti heti miehityksen päätyttyä, eikä siitä ole kuin vuosi. Sisko ei ole paljon taakseen katellut, ja se on yhtä aikaa surullista ja ärsyttävää. Elsa on jäänyt tänne, pitää huolta äidistä ja yrittää hoitaa lastaan ja kestää kaikkea tätä, omaa itseään eniten.

Sylvia ei jäänyt näkemään, miten huonekalut kannettiin ulos ja myytiin huutokaupassa, miten äiti ei koskaan toipunut isoäidin kuolemasta tai miten Elsan vatsa kasvoi. Aika monina hetkinä Elsa olisi kaivannut siskonsa tukea ja apua. Jos Sylvia olisi jäänyt, moni taakka olisi kevyempi.

Elsa asettuu makuulle, asettaa vauvan pään rinnalleen ja toivoo parasta. Jospa nyt maitoa tulisi tarpeeksi, ehkä tällä kertaa sitä alkaisi tulvia ja se olisi rasvaista ja riittäisi vauvalle ja Bea olisi tyytyväinen siihen mitä saa, koska niin heidän kaikkien muidenkin pitää olla. Äitiys ei ole helppoa, Elsa on oppinut sen jo ajat sitten, mutta näin kipeäksi ja hankalaksi hän ei sitä silti olisi osannut arvata, ei vaikka hänen oma äitinsä huonoimpina hetkinään

hokee saaneensa vanhemmuudesta tarpeekseen ja sanoo, että kaikkeni teidän puolestanne annoin ja mitä sain, kiertolaisia ja lutkia.

Bean silmät ovat auki ja tyttö tarttuu nänniin kuin tottumuksesta, ei ollenkaan niin ahnaasti ja kasvot kurtussa kuin joskus. Ehkä pieni rauhoittuu ja yöstä tulee hyvä ja he kaikki saavat unta. Vaikean päivän jälkeen se olisi enemmän kuin tarpeen. Äiti hermostuu aina, kun Sylvialta tulee postia. Tämänkertainen kortti oli lähetetty Napolista, eikä sen sisältö rauhoittanut. »Ciao mamma e sorella! Villinä ja vapaana ihanassa Italiassa. Nautin! Voikaa hyvin! Sylvia», niin siihen oli kirjoitettu, ja kun äiti luki sen, hän otti kiinni sydänalastaan ja istuutui alas.

Kohta se tyttö on taas rahaa vailla ja mistä me sitä riivimme? Kaikki tulonlähteet on haravoitu ja sinäkin –, äiti jätti lauseen kesken, mutta Elsa tiesi miten se loppui. Hän päätti olla kuin ei olisi kuullut alkuakaan. Jos Elsa hermostuisi ja sanoisi vastaan, äiti olisi taas loukkaantunut monta päivää, niin kuin tässä nyt erityisesti häntä koeteltaisiin. Äiti sanoo niinkin, että Bea on samanlainen kuin Elsa oli, vaativa ja huono nukkumaan. Bea kitisee ja huutaa, ja kun häntä yrittää ruokkia, hän jännittää joskus selkensä kaareksi ja huutaa kuin villieläin. Sylvia oli erilainen, äiti aina puhuu. Pullea ja tyytyväinen. Helppo ja kiltti vauva, mutta Elsa sen sijaan, oi voi, niin vaikea lapsi, ja Bea on perinyt kaiken sen, raukka.

Bea on sinnikäs ja varma siitä, että haluaa olla olemassa. Ei hän ole vahinko, Elsa ajattelee ja silittää pientä poskea. Hän ei kadu vauvaa. Tyttö on lahja vaikka ensin

tuntui rangaistukselta. Bealla on kauniit, pitkät sormet ja virheetön, sileä iho, hänellä on suu joka huutaa jos häntä ei ymmärrä, ja kun hän on äidissään kiinni ja imee, hänen silmissään käy joskus terävä, älykäs katse jonka takia voisi tappaa.

Äiti hymisee unissaan. Hänellä on entistä useammin huonoja päiviä, vaikka hän väittää voivansa hyvin. Elsa on kieltänyt häntä lukemasta sanomalehtiä, koska niissä kerrotut asiat vain pahentavat oloa. Ei kukaan tiedä, miten tässä uudessa maailmassa voi elää. Ei kukaan tiedä, miten tähän kasvatetaan vielä uusi lapsi, jota ilmanakin oli jo tarpeeksi vaikeaa, niinkin äiti on sanonut. Elsa ei ole sanonut mitään.

Bea sulkee silmänsä mutta pitää vielä huulillaan kiinni nännistä. Pikkuinen nyrkki puristaa yöpaidan kaulusta eikä ole valmis hellittämään eikä luopumaan, se on valveilla ja valpas, ja Elsasta tuntuu siltä kuin aina joskus kaikkein väsyneimmillä hetkillä tuntuu, ettei tälle lapselle riitä mikään, ei hän ainakaan, koska hän on liian nuori tuottamaan kunnollista maitoa eikä muutenkaan riitä mihinkään ja tekee vain virheen toisensa perään. On niin paljon kaikkea sellaista, mille ei voi mitään, ei vieläkään.

Hetken Elsa luuli toisin. Kun sota oli ohi, tuntui kuin verhot olisi avattu ja valo päässyt sisään eikä siinä kirkkaudessa kauan jaksanut surra isoäitiä tai kaivata siskoa. Elämä oli vihdoinkin hauskaa ja nautinnollista. Saksalaiset olivat lähteneet ja sota päättynyt, kaupunki

täynnä vapauttajia ja sankareita, muualta tulleita ja ulkomaalaisia ja kaikilla sama riemu ja sen keskellä raisussa pyörteessä Elsa ja hänen toverinsa Sabine. He seikkailivat vapautuneessa kaupungissa, tapasivat ihmisiä, nauroivat ja hassuttelivat, vastasivat kavaljeeriensa ikäkysymyksiin reilusti ylöspäin pyöristäen, hehän olivat vasta viisitoista ja ihan hulluja ja villejä.

Muistot ovat vähän sekavia, mutta usein niihin liittyi gramofoni huoneen nurkassa tai piharakennuksen kiveyksellä, uudenlaisen musiikin rytmi, lämmin ilta, ehkä nuotio ja tilkka viiniä, uskalias katse ja vielä uskalliaampi ehdotus, ja oli ihanaa unohtaa pelot ja syyllisyys, menetykset ja kuolemat. Oli pakkokin unohtaa, muuten ei olisi voinut elää, ja kaikesta ympärillä kieppuvasta saattoi kuin huumaantua, olla rohkeampi kuin koskaan ennen, jättää kaikki entinen ankeus taakse, sanoa totta kai, nyökätä ja nauraa, ja sitten yhdessä tarttua hetkeen ja tilanteeseen, koskettaa toisen ihmisen hikistä ihoa ja painautua vasten, tuntea liukuva liike, olla elossa ja riemuissaan siitä, että on jotenkin kokonainen, vihdoinkin.

Siitä seurasi sitten Bea, sen jälkeen kun kesä oli vaihtunut syksyksi ja talveksi ja Connell muiden mukana oli palannut tukikohtaan eikä vastannut kirjeisiin – ja miksi olisi vastannut, eihän mitään ollut luvattu, oli vain kohdattu kesässä, iloittu elämästä ja nuoruudesta.

Kun raskautta ei voinut enää peitellä, äiti raivostui. Elsa oli itse ymmärtänyt asian vasta hetkeä ennen. Hän ei ottanut tällaisia kovin vakavasti, ja hehän olivat vain tanssineet, ja sitten sitä muuta, kaikkihan sitä tekivät, tai

niin hän luuli. Kun hän oli yrittänyt kysyä siitä Sabinelta, tämä hihitti ja sanoi, että *sitä* juuri pitää välttää mutta että käsin voi tehdä vaikka mitä. Silloin oli tietysti jo myöhäistä.

Bean nyrkki irtoaa kauluksesta. Nyt vauva nukahtaa, nyt Elsakin voi nukahtaa, se olisi tärkeämpää kuin mikään – ja juuri siksi hän ei nukahda. Ajatukset ovat painavia ja kiertävät loputonta kehää, ja aina kun saa itsensä vakuutettua jonkin asian mitättömyydestä tai huolen turhuudesta, uusi pomppaa esille kuin lelupelle vieterilaatikosta, jollaisen hän näki kerran naapurintytön syntymäpäivillä.

Mistä sellainenkin tulee mieleen? Hän oli ehkä kymmenen, Sylvia siis kolmentoista, ja hän muistaa paitsi juhlassa tarjottujen sokerikuorrutettujen vaniljamunkkien maun, myös sen epämukavan olon, kun syntymäpäiväsankarin isä sanoi jotain sellaista, että Sylvia on niin hyvin kehittynyt, että häntähän luulisi jo paljon vanhemmaksi, tulee ihan omat kouluvuodet mieleen, ja joku nauri ja joku sanoi, että konfirmaatio on se raja, sen jälkeen saa jo luvan kanssa katsoa. Tuskin maltan odottaa, sanoi naapurintytön isä, ja miesten naurussa oli jotain niin hämmentävää, että tilanne ei näköjään unohdu koskaan.

Sylvia ei varmasti muista koko tapausta. Elsasta tuntuu, että Sylvia kulki jo silloin maailman läpi sivuilleen katselematta ja muista tai muiden mielipiteistä piittaamatta, usein rasittavan totisena ja melkein kaikessa ylivoimaisena ja ylivertaisena, kaikkien mieleen jäävänä

ja sellaisena että hänen rinnallaan Elsa aina pieneni tai katosi kokonaan. Viimeksi viime viikolla kirkkoherranvirastossa sihteeri toisti Elsan sukunimen ja kysyi, oliko hän samaa perhettä kuin Sylvia van der Moer, he olivat olleet yhtä aikaa koulussa ja hän olikin jo vuosia miettinyt, mitä Sylvialle kuuluu. Elsasta tuntui, että hän katosi, että Bea katosi, ja Sylvia purjehti virkailijan tiskille ja teki heistä näkymättömät. Sellaisen siskon kanssa on vaikea elää.

Yö kitkuttelee tihkusateiseksi aamuksi. Bea on itkuinen ja äiti huokailee, kun van der Moerin naiset seisovat ikkunan edessä katsomassa muuttomiehiä ja sitä, miten naapuriin juoksutetaan tuoleja ja lamppeja. Kantajien pitää olla ripeitä, etteivät tavarat kastu. Lipasto on niin suuri, että sitä nostamaan tarvitaan neljä miestä, ja Elsa ja hänen äitinsä kuuntelevat, kuinka nämä kiroilevat portaissa, joutuvat palaamaan alaspäin ja kääntämään lipaston toiseen asentoon, jotta se mahtuisi.

Uudella perheellä on koira, ja äiti kauhistuu nähdessään sen. Se on pieni ja valkoinen, varmaankin jokin terrieri, ja Elsa osoittaa sitä sormellaan, sanoo Bealle: hauva. Äiti sanoo, että tuokin vielä, nyt loppui viimeinenkin rauha, kun ihmiset juoksuttavat koiraa portaita ylös ja alas ja yksin jäädessään se räksyttää, ennen sentään oli hyvä, kun ylhäällä osattiin olla vaiti. Elsa ei sano mitään. Hiljaisuus venyy eikä Elsalla juuri nyt ole mitään sanottavaa, tai on: hän kysyy äidiltään, montako perunaa tämä syö, hän voisi keittää niitä.

Mitä jos naisella on vain nimensä, ja senkin voi vaihtaa?

MIKSI HOLLANTILAINEN Sylvia van der Moer, Petronella, päätyi Lemmenjolle kesällä 1949 ja miksi hänet haluttiin saada vimmatusti kiinni?

Lapin erämaassa geologi Klaus Säynävaara vaeltaa Sylvian rinnalla. Hän kantaa mukanaan kiviä ja totuutta, jota Sylvia ei ole aiemmin halunnut kuulla. Ystävyys avaa reittejä, joille yksin ei osaisi. Berliinissä Hedda Müller selaa sanomalehtiä ja etsii artikkelia, jonka Sylvia lupasi hänestä kirjoittaa. Roomassa Linda Mucci, kunniamitalilla palkittu kahdeksan lapsen äiti, katsoo vierastaan ja miettii, voiko tuollaista naista pelastaa. Entä kuka teki väärin Caracasissa?

Sylvia on monitasoinen romaani vapaudesta ja kahleista ja siitä, millaista on elää maailmassa, jossa sota on päättynyt mutta epäluulo ei ole hävinnyt. Kuka Sylvia todella oli? Seikkailija, huijari, selviytyjä – vai nainen, joka halusi olla vapaa?

www.wsoy.fi

84.2

ISBN 978-951-0-51230-2